

Varga Lajos:

A zalaszentgróti pör

Az idén 75 éves szerző tagja volt a járási forradalmi bizottságnak és Gombkötő Lajossal közösen összekötőként működött a rendőrkapitányság és a testület között. A Zalaszentgróti Járási Nemzetőrség parancsnoka volt. A Zala megyei Bíróság 10 év börtönre ítélte, egyes jogainak gyakorlásától ugyanennyi évre tiltotta el és elkobozta 1 katasztrális hold földjét. A Legfelső Bíróság Népbíróági Tanácsa helyben hagyta az első fokú ítéletet. A rendszerváltás után a Magyar Köztársaság elnöke 1956-os emlékéremmel tüntette ki.

Ide kívánczik a Zalai Hírlap 1957. március 21-i, csütörtöki tudósítása a zalai kommunisták zalaegerszegi nagygyűléséről, amelyen Varga Gyula, az MSzMP Zala Megyei Ideiglenes Intéző Bizottságának elnökhelyettese mondott egy órás beszédet. Ebben ez is szerepelt: „Nem ritka, hanem általában a bizottságok összetételére jellemző a zalaszentgróti ellenforradalmi bizottság összetétele, ahol egyetlen munkásember, dolgozó kisember sem lehetett tagja a bizottságnak, hanem csak volt csendőrtisztek, katonatisztek, kulákok, nyilas pártszolgálatosok, fasiszták kerültek be a vezetőségbe,„ Ehhez képest Varga Lajos villanyszerelőként dolgozott (a pesti hírek hallgatásakor, október 23-án is éppen villanyt szerelt a Békássy-kastélyban Gombkötő Lajossal és Tóth Jánossal), Rosta Sándor, a munkástanácsok, a nemzetőrség röplapkészítő tagja, szervezője, a ktsz-ben vezető könyvelő, de volt a bizottságban traktoros, kötélgyártó, földműves, szakmunkás, szobafestő, tanár, tanító, festő, kertész, mozigépész, cukrász, géplakatos és még számos foglalkozás űzője.

Még 1957 július végén, pontosabban 28-án a kistarcsai táborban, D épületének 3. emeletén töltött közbiztonsági őrizetből elhoznak Gombkötő Lajossal együtt Tökölre, Szili Károly ugyancsak zalaszentgróti rabtársammal, a ruházati ktsz munkástanácsa elnökével, aki 1 évet kapott felfüggesztve. Valami dzsippel jöttek értünk, amelynek falumbeli, Németh Sándor aranyodi fiú a vezetője, aki a rendőrség szolgálatában állt.

Nem a legbiztonságosabb kocsi, de azért szépen elhoz bennünket némi kitérével. Ugyanis Badacsonyan borhét volt, egy Czudar Sándor nevezetű főhadnagy kísért minket három karhatalmista társával. Czudar azt mondta, hogy „Maguknak is hozok valami innivalót.” Sörre gondolt, aztán meggondolta magát, de emberséges, mert pár őszibarackot hozott egy zacskóban. Ameddig ők kissé távolabb iszogattak, jött három hölgy az akkor divatos és feszülő halásznadrágban a Kisfaludy-ház irányából, talán pár pohár olaszrizling után. Hívtak magukkal minket, a huszonöt év körüli sráccokat, mire mutattuk, hogy egymáshoz vagyunk bilincselve. Nagyot néztek, aztán annyit mondtak: „Szarban vagytok, fiúk!”, és ellibegtek. Amikor Örvényes felé jártunk, Czudar azt mondja nekem, hogy „Varga, maguk itt keresték az ávosokat.” Mondom neki, hogy itt aztán nem, hanem amikor Fenépusztára érkeztünk a major épület elé, ahol fölraktak 3 zsák krumplit, mutattam neki: Maga itt volt! Nagyot nézett, s bólintott: csakugyan itt lapult annak idején. Ahogyan tovább autóztunk, a badacsonyi bor hatására ellanyhult őrzőink figyelme, s egyikük dobtáras géppisztolya mind a 72 lösszerrel az ölembe ingázott át tőle. Éppen Pacsa- Zalaszentmihály között jártunk, s meg is fordult a fejemben, hogy ha lenyomom a súlyzárát, a karhatalmisták a foglyaink, s mehetünk Lenti felé. Czudar riadtan kapta elő a TT-pisztolyát, s kétségbeesetten rázta föl mély álmukból a többieket. Amikor Zalaegerszegen, a Mártírok útján az ávó akkori, a leány diákkotthon mai épületéhez értünk, félrehívott, s odasúgta: nehogy a kihallgatásaimon akár egy szót is ejtsek a badacsonyi ivászatról, meg a „gitár” útjáról tőlük hozzám. Jó, mi?

Nos, a kihallgatásoknak becézett durva nyaggatások után elkészült a vádiratom. Amikor a kezembe adták, kérték, nevezem meg az ügyvédemet, ám hozzátették: teljesen mindegy, mit mondok, úgyszintén dr. Takács Ádám lesz a kirendelt védőm, más nem. Közben a feleségem, Éva asszony is éppen őt bízta meg, jó előre gondoskodva rólam.

Közöltem is a bíróval, hogy ha ez így van, akkor semmi szükség erre a jókora paksamétára, lefutott, ismert ügynek vélelem.

Ezt követően 33 napon keresztül hordtak minket ide, Zalaszentgróra, a Korona Szálló nagytermébe, aztán a téglagyárba teherautóval, vagy „rabóval”, kettesével-hármasával egymáshoz bilincselve, futóláncon, mikor hogy. Mindig a börtönből hoztak le bennünket. Egyszer-egyszer fordult elő, hogy az ávóról raktak minket a teherautóra.

Furcsa perrendtartás érvényesült. Nem volt külön-külön védőnk, hanem többen kaptunk egy ügyvédet. A 25 vádlottnak volt 8 védője. Így adódtak keresztbe beszélések. A védelem egyénisége még halványan sem tudott megnyilvánulni.

Az ítélező tanács pedig előre kinyilvánította, hogy ez a proletárdiktatúra bírósága, amelynek az ellenforradalmi perekben nincsen különösebben megkötve a keze. Ez alatt azt érthetjük, hogy a vizsgálati időszakban tett vallomásaink nem biztos, hogy elégségesek, de a per során majd intézkedés történik. Nem tudtuk hirtelen, mire gondoljunk. Talán csak nem lesz nyilvános verés, vagy más, finoman szólva ráhatás a bíróság előtt?

Nos, megérkezett a tanú. Fölvették a nacionáléját: hol, mikor született, ki az anyja, mivel foglalkozik, hol lakik. Azt mondja neki Farkas bíró:

„Kérem, forduljon meg és nézzen hátra. Látja a vádlottak mellett az üres székeket? Úgy beszéljen, jóember, hogy ha nem tetszik nekünk, akkor leültetjük oda. Van magának családja, felesége, gyereke? Akkor gondolja át, hogy mit válaszol a kérdéseinkre.”

„Bíró úr, ez a tanú befolyásolása!” – szóltam.

„Ide figyeljen, Varga, majd ha független bíróság ítélkezik maguk fölött, akkor maguk olyan perrendtartást vezetnek be, amilyent akarnak. Hangsúlyozni szeretném: ez a proletárdiktatúra bírósága, itt mi mondjuk meg, hogy miképpen folytatjuk le a tárgyalást, nem maga. Maga itt vádlott, megértette? Üljön le.”

Így vonult föl mind a 307(!) tanú. Érezhető volt, hogy előre fölkészítették őket. Jött például a Tánczos János, a Szovjet-Magyar Baráti Társaság titkára, meglehetősen ittasan. A bíró kéri, hogy nézze meg alaposan a vádlottakat, Szentgrót ellenségeit, az ellenforradalmárokat.

„Ugyan már, bíró úr – mondja szinte nevetve Tánczos János - ne beszéljen ostobaságokat, Horváth Feri bácsit régtől ismerem, a Lalival meg együtt gyerekeskedtünk, mindig olyan furcsa biciklijé volt...”

Be sem fejezhette, elzavarta a bíró:

„Tánczos, nagyon köszönjük, elmehet...”

„Álljon meg, bíró úr, én nem megyek el. Én a Magyar-Szovjet Baráti Társaság titkára vagyok, engem ne utasítgasson. Ezek az emberek itt semmi rosszat sem csináltak.”

„De Tánczos elvtárs, menjen el...”

„Nem értette meg, hogy nem megyek el?” – szállt szembe a bíróval. Erre már az ügyész is megszólalt: „Tánczos elvtárs, nagyon köszönjük, fáradjon ki!”

„Hát nem érti meg, hogy nem megyek el? De hol volt maga akkor, amikor dörgött az ég?”

„A hivatali szobámban ültem, géppisztollyal a nyakamban” – felelte Horváth Imre.

„Nem ott kellett volna üldögnöm, hanem kimenni az utcára, hogy 'Én kommunista vagyok és megvédem a rendszert!'”

Többszöri unszólásra aztán Tánczos elment végre, s akkor szünetet rendelt el a bíróság. Sher Sándor járási ügyésznek – aki nadrágszabó volt, s mindenféle jogi végzettség nélkül képviselte a vádat - a tanúk fölkészítése volt a feladata. Azt mondja neki a bíró:

„Még egy ilyen tanú, aztán pakolhatunk.”

Ezt a tárgyalást két-három nap szünet követte, hogy fölkészíthessék a következő tanúkat. Nos, jött is az asszony.

„No, jóasszony, maga mit csinált, merre járt azokba a napokban?” – kérdezte a bíró.

„Bíró elvtárs, kérem, arrafelé jöttünk, ahol a Magyar Nők Demokratikus Szövetségének irodája volt, oda bementük, s az asztalokról leszedtük a vörös szövetet, hogy jó lesz majd cihának.”

„Mi az, hogy ciha?”

„Nahát, maga bíró, aztán azt sem tudja, hogy a váncos, amiben van a toll, az a ciha? No hát megvarrtuk, azóta az van rajtunk, a dunyhaciha.”

De aztán olyan tanú is akadt, Csillag Ernőné, ugye, a Stern családból, aki szerencsésen hazakerült a náci táborból. Maga sem gondolta, nem volt benne szemernyi rosszindulat sem, mibe keveredik. Horváth Feri, a Járási Forradalmi Bizottság vezetője - 9 évre ítélték - őt nevezte meg tanújának. Nos, az adatfelvétel után úgy hangzott az első kérdés:

„Mikor találkozott maga Horváth Ferencsel?”

„Kérem, november elsején, a kőhídon. A hegyről jöttem.

„Szüretelni tetszett?”

„Nem, nekünk nincs szőlőnk, csak valakinél elbújva voltunk...”

„Állj!” – csapott le a bíró.

Az ügyész azonnal diktálni kezdett a jegyzőkönyvbe:

„A zalaszentgróti ellenforradalom bizonyította, hogy nyilas érzelmű, zsidóellenes, antiszemita, mert a zsidóknak el kellett bújniuk.”

Szegény asszony hiába próbálkozott, hogy tovább mondja, amivel fölkészítették, meg, hogy nem volt ő elbújva úgy, a bíróságnak elegendő volt az ügyész minősítése.

Így kerültünk mi a Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa elé az 1957. évi III. törvény alapján, amely igazolva látta zalaszentgróti forradalmi testületekben a régi rendszer visszahozásának szándékát, s antiszemita jellegét.

Amikor bevonult a bíróság, a bíró azonnal közölte, hogy nincs a kezük megkötve, egyik napról a másikra halálra ítélnének vagy szabadlábra helyezhetnék, ha úgy látják jónak, mert ez rendkívüli bíróság. Tehát 1958. május 28-ára – második házassági évfordulónkra – esett az első, 2 napos, másodfokú tárgyalás.

Az egyik ülnök, egy nő így szólt hozzám:

„Huszonnegyed rendű vádlott, Varga Lajos álljon fel! Maga Túrján, a premontrei papok 4 ezer hold földjét vissza

akarta nekik adni, és ott harmadában akart velünk kukoricát kapáltatni.”

„Bíró úr, szabadjon kijávitanom az ülnök asszony szavait, mert 4004 katasztrális holdja van a csornai, jászóvári és a türjei premontrei rendnek Türje községben. Ha valamikor is szóban vagy írásban a nagybirtok visszaadását, rajta harmadok kukoricakapálást rendeltem volna el, akkor jogosan állnék itt, a bíróság előtt. De követelem az elvezetésemet, mert ez vagy politikai per, vagy kukoricakapálás. Kérem, szólítsa be az őrt és vezettessen el, nem akarok részt venni a tárgyaláson!” – szoltam akkor merészen, mert arra gondoltam, hogy vagy meghatom a bírót, vagy a legszigorúbb elmarasztalást szabja ki rám. Ez a lehetőség bizony főnnállt. A Sziklai-perekben összesen 12 halálos ítélet született. Ugyanis a bíró mindig megkérdezte az ülnököt, Sziklai elvtársnőt, aki a 37-es kalocsai forradalmi ezred zászlóánya volt, hogy meg van-e elégedve? Ha a hölgy elégedetlen volt, addig tárgyalta az ügyet újra és újra, amíg halálos ítéletet nem hozhatott. Régi vágású bíró volt, még a Horthy-korszakban járt egyetemre. Senki orosz sem fogta rá a géppisztolyt, hogy az ellenforradalmárok ügyeit tárgyalja, nyilván bizonyítani akart.

Szeptember 28-án hirdettek ítéletet a szentgróti téglagyárban, hogy megvédjenek minket a szentgrótiak dühétől, hangzott a magyarázat. Pedig az volt az igazi ok, hogy a Korona, akkor a Kossuth szálló nagytermében sorozás folyt.

Innen aztán visszakerültünk a zalaegerszegi Várkörbe, ahol fűzveszőket kellett hántani, hiába voltunk államfoglók, vagyis politikaiak. Mindenkinek dolgoznia kellett. Az igazi jogrendszerben a politikai fogoly nem okozott kárt, így aztán munkára, kártérítésre sem lehet kötelezni. Persze, ha kér vagy elvállal valamit, az akkor más. Ha most az ember bemenne a budapesti gyűjtőbe, akkor a könyvtárban megtalálhatja azokat a könyveket, angol filozófusok műveit, amelyeket a Goldberger-család küldött be Rákosi Mátyás részére. Az első oldalon ott áll a család ajánlása Róth, azaz Rákosi Mátyásnak, szíves olvasás céljából. Ezek a könyvek rabmunkával kerültek oda. No, de menjünk vissza, bár nem szívesen, a várkői börtönbe. Nos, Horváth Feri bácsiék már lekérgezték 11, meg 15 kiló vesszőt, mi a Rosta Sanyival még csak félnél tartottunk, mert hát a politikai fogoly mi a francért dolgozzon olyan lelkesen az ellenségének... Mit érdekel engem, hogy lesz-e demizsonja vagy füles kosara?

Nos, Sárközi Lajos, aki cigány sorból vergődött föl börtönparancsnoknak – később azon bukott meg, hogy a letétbe helyezett arany gyűrűket rézre cserélte ki... - szemlét szervez a párt, az ügyészség helyi nagyjainak. Jöttek is, hogy „Na, hogy érzi magukat, ellenforradalmár urak?” De én nem vagyok majom, hogy ketrecben, a zárkában mutogassanak, ez mélységesen sértette az önérzetemet.

„Tisztelettel kérem elszállításomat a letöltő házba, minthogy kilenc évi büntetésem van.” – írtam a folyamodványt. Nos, Sárközi azzal hívat, hogy nem is tudom, milyen hamar teljesül a kívánságom.

Mondtam neki: „Tudom, hogy pénteken, október 4-én reggel elvisznek bennünket Márianosztrára, csak azért írtam ezt a pár sort, hogy maga közölhesse velem ezt a hírt.”

Ugyanis Antal főtörzs elmondott nekünk mindent. Amikor Kistarcsára vittek minket, odasúgta, hogy „Lajos, minden ruhát vegyen magára, amije csak van, mert ott mindenkit agyonvernek. Azt is játssza el, hogy magának négy elemnél nincs több osztálya és játsszon olyan hülyét, amilyent csak tud.” Így aztán felülre került egy rossz esőkabát, az alá a két öltönyöm.

„ Na, te barom, mi az isten vagy?” – fogadtak az első kihallgatáson.

„Segédmunkás” – feleltem.

„ Mit csináltál, te barom?”

„ Tudja, gyűtt egy olyan ember, akinek olyan kabátja volt, hogy belül volt a szőre.” – feleltem.

„Az az irhakabát, te hülye!”

„ Ja, aztán azt mondta a fölvonuláson, hogy te meg, fiam, vidd eztet az zászlót.”

„ Te meg, barom, vitted, mi?”

„ Persze, hogy vüttem, csak könnyebb az, mint a téglá meg a malteros talicska!”

„Na jól van, te barom!” – sújtott rám, aztán hozzátette: - Te meg úgy pufogsz, mint egy korpás zsák.”

Ennyivel meg is úsztam a főtörzs tanácsára.

Innen kerültünk Márianosztrára. Az én peremből Rosta Sanyi, Horváth Feri bácsi, Németh Pista, a Járási Forradalmi Bizottság tagja, aki 4 évet kapott, és Szőke Pali bácsi, ugyancsak járási bizottsági tag, s december 7-én a Kádár-kormány ellen foglalt állást, másnapra pedig tüntetést szervezett. Mindezt 8 évvel „jutalmazták”. Csatlakozott hozzánk a szentbalázsi Gyurkó Pál, akit 5 évre csuktak zárkába az október 26-i tüntetés megszervezéséért.

Érdekes ez a Márianosztra. Az ember, amikor odaér, bemegy a templomba. Ha jobbra indul, akkor az oltárhoz kerül, ha balra, akkor a börtönbe.

Itt személyesen Tóth Gyula parancsnok fogadott bennünket, aki Recsket számolta föl. Mi, Rosta, Gyurkó, Szőke és jómagam kerültünk egy zárkába, a III. emelet 345-ös számúba, a szomszéd cellába Németh Pista, Horváth Feri bácsi és még valaki, a Tabról érkezett, Fűzi nevezetű rabtárs. Az volt a különlegesség, hogy a megszokott csajka helyett itt zománczott, könnyen tisztítható serleget kaptunk, amit a kínaiak nem vettek át, hanem visszárúztak. Nos, hozták az ebédet, a levest, tele sárgarépával, hosszúmetélttel, mert a börtön rabjainak háromnegyed része akkor még közbüntényes volt.

Megnyúlt arccal láttuk, hogy az a tekenyei férfi szolgál ki bennünket, aki beledobta az anyját a kútba. Amikor megláttott minket, s megtudta, hogy szentgrótiak vagyunk, úgy megrakta a serlegünket, hogy majdnem kicsurgott. Az egerszegi börtönben olyan csajkából ettünk, amelyben reggel még benne volt az esti stokeráj, azaz a sárgaborsó maradéka, ki tudta, kié volt, arra merték a kávé. Itt mindenki külön serleget tartott az ételért.

Így kezdődött a tíz hosszú börtönévem a Kádár-éra alatt, amely az általános közkegyelem révén 1963 áprilisáig tartott.

Kiszabadultam, mégis rabságban éreztem magamat: állandóan jelentkezni kellett a rendőrségen, korlátoztak mozgásomban. Végül itt helyben, Zalaszentgróton, a hordógyárban megtaláltam a helyemet, annak vezetője is lehettem, és mégis. Én a bajtársaimmal szabad országért harcoltam, védtem Zalaszentgróton a közrendet, közbiztonságot és a közvagyonot...

A zalaegerszegi nőtüntetés, december 13. Dr. Szentmihályi Imre felvétele

Varga Lajos: A zalaszentgróti pör